

CZU: 37.02:371.134

IMPACTUL, INTERFERENȚELE ȘI VALOAREA INTELIGENȚEI EMOȚIONALE ÎN ASIGURAREA SUCCESULUI PROFESIONAL AL CADRELOR DIDACTICE

Elena RUSU

Universitatea de Stat din Tiraspol

Inteligența emoțională este considerată un predictor de încredere al succesului profesional, oferind mai multe oportunități în adaptarea socială, perceperea corectă a emoțiilor, luarea deciziilor, stabilirea și menținerea relațiilor interpersonale pozitive, integrarea profesională eficientă. Cadrele didactice cu nivel înalt al inteligenței emoționale pot să identifice și să gestioneze corect atât propriile emoții, cât și ale celorlalți. Ele cooperează eficient în cadrul grupurilor de muncă, au o puternică motivație intrinsecă, sunt flexibile în comportament, pot evita și rezolva conflictele ce apar, sunt mai abile și optimiste. Noutatea și originalitatea științifică a investigației rezidă în abordarea fenomenului privind inteligența emoțională în asigurarea succesului profesional al cadrelor didactice.

Cuvinte-cheie: *intelență, inteligență emoțională, inteligența generală, interferențele inteligenței emoționale, succes profesional, cadre didactice.*

THE IMPACT, INTERFERENCES AND VALUE OF THE EMOTIONAL INTELLIGENCE IN GUARANTEEING PROFESSIONAL SUCCESS OF THE TEACHERS

Emotional intelligence is considered a trustworthy predictor of the professional success, offering several opportunities in social adaptation, in right perception of the emotions, at taking decisions, in establishing and maintaining positive interpersonal relationships, in efficient professional integration. Teachers with high level of emotional intelligence can correctly identify and manage their own and others emotions, can cooperate efficiently inside working groups, have a strong inner motivation, are flexible in their behaving, can avoid and solve conflicts, are more skillful and optimistic. The scientific novelty and originality of the investigation consists in approaching the phenomenon of emotional intelligence in guaranteeing professional success of the teachers.

Keywords: *intelligence, emotional intelligence, general intelligence, interferences of the emotional intelligence, professional success, teachers.*

Introducere

Activitatea educațională se deosebește esențial de alte activități profesionale și pretinde de la cadrele didactice o dezvoltare optimă sub raport socioafectiv cu posedarea unor competențe emoționale productive și inteligență emoțională (IE) înaltă, care le-ar asigura un comportament echilibrat, motivat, orientat valoric, constructiv, sociabil.

Gestionarea corectă a emoțiilor de către cadrele didactice, în plan intrapersonal și interpersonal, produce mulțumirea sau satisfacția de propria persoană și de activitatea profesată. Inteligența emoțională menține stabilitatea și starea emoțională necesară, care, la rândul său, asigură o flexibilitate în comportament și o bună organizare a procesului educațional.

Fiind o valoroasă sursă de informație, inteligența emoțională capătă profilul materiei de referință în analiza reușitei profesionale. Priceperile de relaționare, cooperare și autoafirmare devin din ce în ce mai necesare cadrelor didactice, întrucât manifestările emoțiilor necontrolate, negative, exprimate fără chibzuială, generează blocaje, conflicte și disconfort socioafectiv.

Cadrele didactice cu o inteligență emoțională dezvoltată, o motivație comunicativă mai înaltă, ușor se adaptează în diverse medii, au mai multă încredere în sine, un bun autocontrol, o gândire liberă, exprimă tact, sunt empatic etc.

Argument

Ne-am obișnuit deja să raportăm totul la gândire, intelectualizând orice, punând *intelența generală* (cognitivă, academică) sau *IQ* (Intelligence Quotient) în prim-plan, ignorând nemotivat aspectele afective, nedându-ne seama că anume acestea guvernează comportamentul din umbră. După cum afirmă S.J. Stein și H.E. Book, „*indiferent cât am fi de deștepți, dacă îi îndepărtăm pe ceilalți printr-un comportament agresiv, dacă suntem neatenți la felul în care ne prezentăm și nu avem suficientă rezistență la stres, nimeni nu va sta în preajma noastră pentru a vedea ce IQ ridicat avem*” [1, p.5].

Inteligența aproape întotdeauna se raportează la inteligența generală sau IQ. În ultimii o sută de ani inteligența generală (IQ) și mijloacele prin care este măsurată (A.Binet, 1905, 1916; W.Stern, 1912) au dominat imaginea societății asupra potențialului și succesului uman, considerând aceasta drept factor fundamental care anticipează reușita profesională. Mulți ani, în absența unui cadru alternativ, inteligența generală a continuat să rămână o normă pentru asigurarea succesului profesional, indiferent de contestările ce i se aduceau. Nu punem la îndoială că o parte din caracteristicile inteligenței generale contribuie la reușita profesională a cadrelor didactice, însă cert este că inteligența generală nu e unicul indicator care prezice (dar nici nu poate să prezică deplin) succesul profesional; la sigur, mai sunt și alți factori.

Mai multe studii notabile prezentate de K.Albrecht [2], D.R. Carusso [3], M.Cojocaru-Borozan [4], I.D. Fodor [5], D.Goleman [6], M.A. Маноїлова [7] exprimă considerentul că unul dintre acești factori este, cu siguranță, *inteligența emoțională* (IE). Inteligența emoțională se referă la capacitățile intrapersonale, interpersonale, adaptabilitate, control al stresului, stare generală.

Inteligența emoțională este un predictor incontestabil ce asigură succesul profesional, o carieră satisfăcătoare și un leadership eficient.

Inteligența emoțională se regăsește printre componentele absolut necesare profesiogramei cadrului didactic, iar nivelul dezvoltării inteligenței emoționale indică descriptorii performanței în activitatea educațională.

Apreciind capacitățile ce contribuie la reușita profesională a cadrului didactic, până nu demult ne sprijineam pe inteligența generală (IQ). Dar, de fapt, IQ este baza informațională individuală a persoanei și reprezintă un instrument de măsurare a capacităților de ordin intelectual, analitic și rațional. Totuși, cunoaștem cadre didactice care posedă cunoștințe profunde și vaste la disciplina predată sau care pot trimite un test cu IQ înalt, dar care nu prea reușesc în activitatea educațională. De cele mai multe ori aceste cadre didactice au probleme de comunicare cu copiii, greu se adaptează în colectiv, sunt nehotărâte în stabilirea relațiilor interpersonale, nu se descurcă în managementul clasei de elevi etc.

În timp ce IQ ajută la rezolvarea problemelor, la calcule sau la procesarea informației, IE oferă siguranță în comunicare, volubilitate, încredere, stimulează creativitatea, reduce și soluționează conflictele, împiedică atrocitățile care mai au loc în școlile și în universitățile noastre. Deși este mai greu de identificat și de măsurat decât IQ-ul, cu siguranță, mai greu de inclus într-un curriculum vitae, puterea inteligenței emoționale nu poate fi negată. Inteligența emoțională este o replică la „*cum să faci, în loc de ce să faci*” [8].

Cele mai multe interferențe și conexiuni inteligența emoțională are cu inteligența generală. Cu toate că există relații strânse între inteligența emoțională și inteligența generală pe anumite aspecte, acestea în mare măsură sunt entități independente. În același timp, e nevoie de precizat că atât inteligența generală, cât și inteligența emoțională nu pot funcționa la potențialul lor maxim una fără alta. De aceea, detractorii inteligenței emoționale greșesc atunci când afirmă că oricine promovează inteligența emoțională dorește să înlocuiască inteligența generală sau să-i diminueze importanța. Ambele au valoarea lor oportună, care nu poate fi contestată. Inteligența emoțională trece înaintea IQ-ului, în special în activitățile în care se solicită relații directe om-om, dar nu om-mașină sau om-obiect. Deoarece obținerea succesului în aceste activități este nemijlocit condiționată de comunicare, de relațiile interpersonale, de empatie, de autocontrol, de motivație, de abilitățile sociale. Apreciind valoarea inteligenței emoționale și a inteligenței generale nu putem să nu luăm notă de studiile lui D.Goleman, care sugerează că inteligența generală sau IQ-ul ar explica aproximativ 20% din succesul în carieră, iar inteligența emoțională ar constitui cam 67%; restul se presupune că sunt și alți factori [9, p.19].

Actualmente, demersurile științifice și practica educațională au preluat o nouă viziune asupra succesului profesional al cadrului didactic, realizând programe de „*educație emoțională*”, deoarece, pe lângă abilitățile cognitive, tot mai mult se conștientizează necesitatea unor abilități emoționale care ar ajuta cadrele didactice moderne să fie compatibile și competitive în activitatea educațională.

Educația ce include inteligența emoțională pornește de la faptul că totalitatea acțiunilor cadrelor didactice permite să fie creat un echilibru mai sănătos în relațiile noastre cu copiii.

În lucrările semnate de M.Roco [10], L.E. Năstase [11], S.Marcus [12], M.J. Elias, S.E.Tobias, B.S. Fridlander [13] se accentuează importanța inteligenței emoționale pentru activitatea cadrelor didactice. După D.Goleman, „*copiii care sunt tratați cu afecțiune și înțelegere sunt, la rândul lor, afectuoși cu semenii și părinții și au mai puține sentimente negative față de cei din jur. Acești copii sunt stăpâni pe sentimentele lor, sunt mai relaxați și, din punct de vedere biologic, cu un nivel scăzut al hormonilor stresanți, ceea ce îi face mai relaxați sub raport psihologic. Sunt mai populari și mai abilitați în rolurile sociale. Ei dispun de beneficii și în plan cognitiv, având o atenție și o capacitate de învățare mai bună decât ceilalți*” [apud: 10, p.181].

În acest context se înscriu și concepțiile lui A.Cury (2007) [14, p.67], care de asemenea este în acord cu faptul că cadrele didactice cu inteligență emoțională dezvoltată au reușite mai bune, deoarece capacitatea de a prețui viața, perseverența, motivația, fermitatea, capacitatea de autoanaliză le este caracteristică. Convingerile lansate au fost dezvoltate în șapte comportamente sau însușiri determinante ale cadrelor didactice inteligente emoțional:

- 1) sunt elocvente, cunosc modalitatea de funcționare a intelectului (transformă informația în cunoaștere și cunoașterea în experiență), dezvoltă la elevi: capacitatea de administrare a gândurilor și a emoțiilor, de a fi lider, de a trece prin pierderi și frustrări, de a depăși conflictele;
- 2) stăpânesc metodologia învățării, au sensibilitate (acceptă toți elevii și îi înțeleg chiar și pe cei mai dificili), dezvoltă la elevi: stima de sine, stabilitatea, liniștea interioară, capacitatea de a contempla frumosul, de a ierta, de a fi tolerant, de a-și face prieteni, sociabilitatea;
- 3) educă emoția (îi învață pe elevi să exploreze lumea și propria ființă), dezvoltă la elevi: sentimentul de siguranță, toleranță, perseverența, protecția contra stimulilor nocivi, inteligența emoțională;
- 4) folosesc memoria ca artă de a gândi (îi învață pe elevi să gândească și nu să repete informația), dezvoltă la elevi: deprinderea de a gândi înainte de a reacționa, expunerea ideilor și nu impunerea lor, conștiința critică, capacitatea de dezbateră, de a pune întrebări, de a lucra suficient în echipă;
- 5) sunt maeștri (formează elevi care vor schimba lumea), dezvoltă la elevi: înțelepciunea, sensibilitatea, dragostea de viață, persuasiunea, capacitatea de a-i influența pe alții;
- 6) corectează conduitele și rezolvă conflictele (îi învață pe elevi să gândească, să privească în interiorul lor), dezvoltă la elevi: capacitatea de a depăși starea de anxietate, de a rezolva crizele interpersonale, sociabilitatea, capacitatea de a se proteja emoțional, de a fi capabili să preia conducerea în situații tensionate;
- 7) educă pentru o profesie și pentru viață (îi învață pe elevi să desprindă o lecție de viață din fiecare experiență neplăcută), dezvoltă la elevi: capacitatea de a depăși conflictele sociale, solidaritatea, spiritul întreprinzător, capacitatea de a ierta, de a pune întrebări, de a stabili obiective [15, p.68-69].

Practica educațională indică asupra multiplelor probleme de ineficiență profesională și de integrare, de comunicare și de înțelegere a lumii interioare (emoționale) a copiilor, viața emoțională a acestora fiind domeniul unde poate să pătrundă doar profesorul care știe și poate stabili contacte emoționale sincere cu copiii, își prezintă expresiv, inteligent propriile stări emoționale, poate să fascineze educații printr-un comportament autentic marcat de nivel înalt de IE.

În opinia lui A.Cury, cadrele didactice care nu posedă un nivel suficient de inteligență emoțională afectează pregnant prin comportamentul lor psihic copilului. Acestea comit greșeli semnificative în activitatea didactică prin: sancționarea în public; exprimarea autorității în mod agresiv; folosirea în exces a criticii; împărțirea copiilor în preferați și odioși; obstrucționarea afirmării copilului; pedeapsa la furie; punerea limitelor fără a oferi explicații; lansarea de promisiuni și neîndeplinirea lor; distrugerea speranțelor și viselor etc. [16, p.16].

Inteligența emoțională determină potențialul cadrului didactic de a poseda capacități practice bazate pe *autoreglare, conștiință de sine, motivație, empatie, abilități sociale*. Aceste elemente stabilesc felul în care se poziționează cadrele didactice față de sine și față de ceilalți, precum și calitatea relațiilor interpersonale. Inteligența emoțională arată proporția în care s-a izbutit să se transfere potențialul afectiv al cadrelor didactice în randament profesional.

Fiecare componentă (autoreglarea, conștiința de sine, motivația, empatia, abilitățile sociale) din inteligența emoțională are contribuție unică la performanța pe care o obține cadrul didactic, dar, în același timp, se „trage” într-o anumită măsură din celelalte. Alături de faptul de a fi conștienți de propriile sentimente, de autocontrol, de capacitatea de a stabili un scop și de empatie, este important a exprima un comportament eficient în relațiile cu ceilalți. Este confirmat deja faptul că prezența inteligenței emoționale asigură o bună funcționalitate a însușirilor comportamentale (a temperamentului, caracterului, aptitudinilor) la nivelul constructelor autoreglării și al relațiilor interpersonale. Prezența, în studiile prezentate de Л.М. Митина, a inteligenței emoționale la cadrele didactice determină profunzimea și temeinicia integrității afective a profesorului, incluzând componente de ordin emoțional, intelectual și regulatorii, convertite în procesul de realizare a scopurilor profesionale și aspirațiilor personale [17, p.14].

Aplicațiile specifice la baza cărora stă inteligența emoțională și spre care s-ar cuveni să se aspire într-o activitate didactică trebuie să includă:

- **dezvoltarea carierei** – posedarea unei mentalități sănătoase, aprecierea adecvată și echilibrată a acțiunilor și stărilor sale emoționale, exploatarea rezonabilă a cunoștințelor, emoțiilor și a statutului său social;
- **dezvoltarea abilităților manageriale** – posedarea abilităților de control, corecție și persuasiune, de comunicare eficientă intra- și interpersonală, abilități de gestionare corectă a conflictelor și situațiilor social-emoționale dificile;
- **dezvoltarea abilităților lucrului în echipă** – posedarea conștiinței sociale, a responsabilității colective, a empatiei, a capacităților de a fi cooperant, activ, precum și aptitudinea de a construi și menține relații benefice cu cei din jur [18, p.37].

Toate acestea pot fi realizate numai cu o bună cunoaștere a emoțiilor personale și ale celorlalți sau, mai bine spus, cu o inteligență emoțională dezvoltată.

Inteligența emoțională are o valoare deosebită în activitatea educațională și în asigurarea succesului profesional al cadrelor didactice, deoarece integrează:

- ✓ implicarea emoțională;
- ✓ mobilitatea emoțională;
- ✓ orientarea emoțională pozitivă;
- ✓ compasiunea emoțională;
- ✓ activismul emoțional;
- ✓ expresivitatea emoțională;
- ✓ rezistența emoțională la stres;
- ✓ profunzimea percepției emoționale;
- ✓ flexibilitate emoțională;
- ✓ creativitate emoțională.

Concluzii

Inteligența emoțională oferă cadrului didactic o gestionare corectă a emoțiilor și sentimentelor, dezvoltă capacitatea de a alege modalitatea prin care se exprimă o anumită situație, ceea ce pentru activitatea educațională are o valoare extremă. Cadrul didactic la care inteligența emoțională este bine dezvoltată va fi în stare să creeze un mediu de încredere și onestitate, în care să domine rațiunea și competitivitatea; el poate să stabilească relații interpersonale pozitive și să stăpânească atât propriile emoții, cât și ale celorlalți. Abilitatea de a procesa informațiile emoționale, în special pe cele care presupun percepția, asimilarea, înțelegerea și controlul emoțiilor, determină reușita profesională în activitatea educațională. Cadrele didactice cu inteligență emoțională dezvoltată acționează mai bine în situații dificile decât cele cu inteligență emoțională scăzută; ele gândesc mai clar și mai constructiv, interacționează ușor în echipă, reduc la minimum situațiile de stres, pot să-și organizeze emoțiile și sentimentele în atingerea unor performanțe profesionale și în stabilirea unor relații interumane mai bune.

Referințe:

1. STEIN, S.J., BOOK, H.E. *Forța inteligenței emoționale: inteligența emoțională și succesul vostru*. București: ALLFA, 2003. 288 p.
2. ALBRECHT, K. *Inteligența socială. Noua știință a succesului*. București: Curtea Veche, 2007. 336 p.
3. CARUSSO, D.R. *Aplicabilitatea practică a modelului inteligenței emoționale la locul de muncă*. București: EDP, 1999. 215 p.
4. COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale: Studiu monografic asupra cadrelor didactice*. Chișinău: Tip. UPS „Ion Creangă”, 2010. 239 p.
5. FODOR, I.D. *Inteligența emoțională și stilurile de conducere*. Iași: Lumen, 2009. 152 p.
6. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională*. București: Curtea veche Publishing, 2008. 430 p.
7. МАНОЙЛОВА, М. А. *Акмеологическое развитие эмоционального интеллекта учителей и учащихся*. Псков: ГТГПИ. 2004. 140 с.
8. RUSU, E. *Formarea inteligenței emoționale a studenților pedagogi*. Chișinău: Garamond, 2015. 218 p.
9. GOLEMAN D. *Inteligența emoțională – cheia succesului în viață*. București: Alfa, 2004. 376 p.
10. ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași: Polirom, 2004. 248 p.
11. NĂSTASĂ, L.E. *Educația inteligenței emoționale*. Program de formare-dezvoltare continuă a cadrelor didactice. Brașov: Compas-management, 2011. 70 p.
12. MARCUS, S. ș.a. *Empatia și relația profesor-elev*. București: Editura Academiei, 1987. 188 p.

13. ELIAS, M.J., TOBIAS, S.E., FRIDLANDER, B.S. *Inteligența emoțională în educarea copiilor*. București: Curtea veche Publishing, 2002. 272 p.
14. CURY, A. *Părinți străluciți, profesori fascinanți. Cum să formăm tineri fericiți și inteligenți*. București: For You, 2007. 176 p.
15. Ibidem, p.68-69.
16. Ibidem, p.16.
17. МИТИНА Л.М. *Психологическая диагностика эмоциональной устойчивости учителя: Учебное пособие для практических психологов*. Москва: МПСИ, 1992. 59 с.
18. RUSU, E. *Op.cit.*, p.37.

Prezentat la 14.12.2016